

Кацьора Олександр Валентинович
 викладач
 кафедра соціології та соціальної роботи
 ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
 м.Ужгород, Україна
 oleksandr.katsora@uzhnu.edu.ua

ПРОБЛЕМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

За останні чотири роки до основних проблем соціального та економічного розвитку України, формування громадянського суспільства на засадах принципів соціальної справедливості, взаємоповаги та взаєморозуміння суспільства і держава отримали додатково досить важку щодо рішення проблему – соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [1, с.48]. Вимушено переміщені особи внаслідок військового конфлікту та, власне, міграції стикнулися з рядом проблем, які носять соціальний, психологічний, юридичний, економічний характер. Таким людям сьогодні надаються спектр послуг з боку держави, але такі послуги є короткотерміновими, спрямованим на задоволення першочергових потреб і не передбачають інтеграцію та адаптацію внутрішньо переміщених осіб в приймаючих їх громадах. На фоні складностей інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах, що пов'язано не тільки з ситуацією, яка склалася на Сході України, але й різними політичними поглядами, невизначеністю в оцінці подій історичного минулого українського народу, проблеми соціально-економічного становища українського суспільства неминуче ведуть до ускладнення соціальних процесів у громадах, виникнення конфліктних ситуацій, а також проблеми дискримінації ВПО.

Згідно Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дискримінація визначається як ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обгрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [2].

В Україні зростає відсоток вимушених

переселенців, які повідомляють про те, що зазнавали дискримінації через свій статус. Такі дані наводяться в дослідженні Міжнародної організації міграції [3]. Згідно з результатами дослідження, в березні 2017 року кількість вимушених переселенців, які повідомили про випадки дискримінації, становила 18%, в червні – 10%, а у вересні – 15%. «Частка ВПО, які повідомляють про дискримінацію, зростає, частка ВПО, які повідомляють про свою інтегрованість, зменшується. Загалом, ВПО, що зазнавали дискримінації у зв'язку зі своїм статусом ВПО, частіше повідомляють про брак своєї інтегрованості», – вказують автори дослідження. Відчуття дискримінації стосувалося житла (65%), зайнятості (28%) та охорони здоров'я (26%). У порівнянні з попереднім періодом спостерігається суттєве зростання частки переселенців, які повідомляють про дискримінацію стосовно житла у зв'язку зі своїм статусом. Дослідження проводилося в серпні 2017 року. Всього методом особистого інтерв'ю було опитано 1025 внутрішньо переміщених осіб в 24 областях України та Києві.

Окремою проблемою постає дискримінація жінок-переселенок на ринку праці. Жінки з групи внутрішньо переміщених осіб під час пошуку роботи у більшості випадків стикаються з гендерною та віковою дискримінацією, які є тенденційними на сьогоднішньому ринку праці в Україні. Але їх додатково дискримінують через статус переселенця. Про це свідчать результати дослідження, яке з жовтня 2016 по березень 2017 року проводила громадська організація «Центр зайнятості вільних людей» [4]. Кількісне і якісне дослідження «Оцінка основних проблем пов'язаних з пошуком роботи або/та з реалізацією інших форм економічної зайнятості цільовою групою жінок з категорії ВПО» проводилось в Києві, Дніпрі та Краматорську. Під час дослідження був застосований метод фокус-груп та метод телефонного інтерв'ю. Загалом було проведено 12 фокус-груп та опитано 600 респонденток. Автори дослідження роблять висновки, що більшість проблем, які виникають

під час пошуку роботи в жінок загалом та жінок з групи ВПО, мають радше структурну природу та пов'язані із загальним станом економіки, що відображається на структурі попиту та пропозиції на ринку праці, якості життя населення, рівні кваліфікації робочої сили тощо. Так, наприклад, значні частки респонденток з кожного міста вказали, що відмовлялися від роботи через те, що запропонований оклад був надто низьким.

Частина розповідачок вважає, що важко знайти не будь-яку роботу, а саме таку, яка пропонує гідні умови праці, коли працівник не йде на компроміси з потребами соціального характеру. Окремі розповідачки з групи ВПО зазначали, що в їхньому регіоні інша структура економіки та як наслідок потреби ринку праці, й у ситуації переселення в регіон, в якому структура ринку і потреби ринку праці інші, попередня професія та досвід виявляються неконкурентними, а часто й непотрібними. Дослідження також показало, що складна економічна ситуація та перенасиченість на ринку праці, в тому числі і через переселення мешканців тимчасово окупованих територій, призводять до «самодиск-

римінації» жінок. За результатами дослідження також можна припустити, що дискримінація жінок з групи ВПО додатково посилюється стигматизацією групи ВПО загалом, що одночасно створює додаткові бар'єри в пошуку роботи.

Аналізуючи дані соціальних досліджень, нормативно-правову базу, що стосується ВПО, слід зазначити, що основні проблеми у порушенні прав внутрішньо переміщених осіб мають під собою практичне підґрунтя, але дискримінаційний характер більше прослідковується саме з боку держави, а не громадськості. Це значною мірою пов'язано з тим, що державні органи України вперше зіткнулися з проблемою вимушених переселенців. Таким чином, відсутність досвіду в країні, проблеми у формуванні законодавчої бази стали перешкодами у реалізації соціально-економічних прав ВПО та чинять додаткові проблеми в їх адаптації на новій території заселення: від пошуку місця тимчасового проживання, отримання медичної допомоги, послуг освіти, працевлаштування до вирішення інших соціальних питань.

Список використаної літератури

1. Балусва О.В., Аракелова І.О. Дискримінація внутрішньо переміщених осіб в Україні: архетипна природа // Публічне урядування. 2016. № 2. С.48-58. [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubm_2016_2_6
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»: за станом на 30 трав. 2014 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 2014.
3. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами [Електронний ресурс]. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_7_september_2017_ukr_0.pdf
4. Жінок-переселенок на ринку праці дискримінують за гендером і віком – дослідження [Електронний ресурс]. URL: <https://forbiddentoforbid.org.ua/uk/zhinok-pereselenok-na-rinku-praci-disk/>